

ca. vijftien jaar lang geen enkele moeite had gegeven om Duitsers die zich hier te lande ernstig hadden misdragen en aan elke berechting waren ontsnapt, alsnog in de Bondsrepubliek te doen berechten, werd op dit terrein opnieuw actief. Samengevat: bij alle ouderen herleefde de herinnering – ook bij allen die hetzij als illegale werkers, hetzij als Joden door de bezetter waren vervolgd en van dezen bleek nu menigeen niet bestand tegen de druk van herinneringsbeelden die uit de diepte van het geheugen door de korst der verdringing heenbraken.

In welke psychische nood velen waren komen te verkeren, ontrok zich aanvankelijk aan de aandacht van de brede massa maar zij werd er (alweer: door het medium van de televisie) dramatisch in de eigen huiskamer mee geconfronteerd, toen de minister van justitie, de KVP'er mr. A. A. M. van Agt, begin '72 onder verwijzing naar de beginselen van het Nederlandse strafrecht voorstelde, de enige drie Duitse oorlogsmisdadigers die in de gevangenis te Breda hun levenslange straf uitzaten: Aus der Fünten, de dagelijkse leider van de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung* te Amsterdam, Fischer, plaatsvervangend hoofd van het *Referat IV B 4* in de staf van de *Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD* in Den Haag¹ en Kotälla, een van de kampbeulen van het concentratiekamp Amersfoort, naar Duitsland uit te wijzen.² De Tweede Kamer organiseerde een hoorzitting waarin enkele tientallen vertegenwoordigers van organisaties van oud-illegale werkers (c.q. politieke gevangenen) of van Joodse gedeporteerden alsmede vertegenwoordigers van instanties die veel met deze groepen te maken hadden, uiteenzetten wat de vrijlating van de 'Drie van Breda' aan nieuwe psychische nood zou wekken – van Agts voorstel werd verworpen en de 'Drie van Breda' bleven in gevangenschap.

Van hen zijn in '85 twee: Aus der Fünten en Fischer, nog in leven – die twee zijn dan (met Rudolf Hess, Hitlers plaatsvervanger totdat hij in mei '41 een missie naar Groot-Brittannië ondernam³) de enige Duitsers

¹ Beiden waren bij uitstek actief geweest op de sector der Jodendeportaties. ² Strafbeëindiging is een prerogatief der regering, maar toen de toenmalige minister van justitie, de PvdA'er mr. I. Samkalden, in '66 Willi Lages, de chef van de *Aussenstelle* Amsterdam van de *Sicherheitspolizei und SD*, die in Breda zijn levenslange gevangenisstraf uitzat, om medische redenen naar de Bondsrepubliek had uitgewezen (er was aan de minister gerapporteerd dat Lages aan een ziekte leed die hem spoedig te grave zou dragen – hij bleef nog zes jaar in leven), rees er zulk een golf van verontwaardiging dat de regering de toezegging deed dat zij niet tot uitwijzing van een van de (resterende) 'Drie van Breda' zou besluiten dan na overleg met de Tweede Kamer. ³ Hess vloog, hoogstwaarschijnlijk op eigen initiatief, naar Schotland om er de Britten toe te bewegen passief te blijven wanneer Duitsland de Sowjet-Unie zou